

nikdy nepochopíme z vnútra. Zabúda však, že naše telo, naše zmysly a zmyslové schopnosti sú súčasťou prírody, časťou vonkajšieho bytia, ktoré bezprostredne cítime.

Miesto toho, aby sme ľudské dejiny a prírodu stavali ako dve odlišné a jasne oddelené oblasti, musíme uvažovať o tranzícii (tak kontinuitnej ako i diskontinuitnej) medzi rôznymi hladinami ľudskej reality, prechádzajúc pritom

- a) od najjednoduchších systémov objektov, ktoré sú si vonkajšie voči sebe — ku komplexným jednotám, ktorých časti sú navzájom silne späté a závislé,
- b) od maximálnej stability k maximálnej variabilite a kvalitatívnej zmene,
- c) od striktnej determinácie k samodeterminácii,
- d) od pasivity k aktivite, od pevných štruktúr reakcií k otvorenému na určitý cieľ zameranému, tvorivému chovaniu,
- e) od toho, čo je dané, k tomu, čo bolo vytvorené,
- f) od vonkajšej sprostredkovanej kontemplácie k vnútornej praktickej skúsenosti a porozumeniu atď.

Napriek rôznym diferenciam vo všetkých týchto hladinách ľudskej reality je prítomná všeobecná štruktúra, na ktorú sa má vzťahovať názov „dialektika“ v najvšeobecnejšom význame. Tento názov označuje na prvom mieste *štruktúru metodologických princípov* každého teoretického bádania a praktického konania orientovaného k úplnej emancipácii človeka a humanizácii prírodného a spoločenského prostredia.

Táto dialektická štruktúra ľudského myslenia a konania predpokladá existenciu izomorfnej štruktúry hmotného bytia (príroda, objektívny spoločenský život, naše vlastné telo). Bez tohto izomorfizmu naše konanie by nemohlo byť dobre organizované a efektívne a naše myslenie by nebolo schopné určiť skutočné podmienky a predpovedať skutočné následky našich činov.

Podstatné črty takejto dialektickej štruktúry sú: systémová jednota častí, dynamický charakter každého systému vyplývajúceho z vnútorného konfliktu síl, vznik nových vlastností ako následok nového usporiadania a reorganizácie prvkov, moment samourčenia a samotvorby, postupná zmena celého systému k určitému limitu.

Táto generálna štruktúra sa dá špecifikovať rôznymi spôsobmi čo do stupňa komplexnosti, variability, sebauvedomenia a samourčenia predmetného systému. Sú veľké rozdiely vo fyzikálno-chemických, biologických a spoločenských totalitách. Taktiež rýchlosť historických zmien je neporovnateľne väčšia v ľudskej spoločnosti (zvlášť v modernej) ako v niektorej galaxii alebo v našej slnečnej sústave. Hranica, ktorá dáva tomuto smerovaniu zmysel, je v anorganickej prírode vonkajší stav vecí, v organickom svete to môže byť inštinktívna potreba, v ľudskej histórii je to vedomý cieľ, ideál.

Podstatné však je zabrániť rozkladu — dezintegrácii nášho filozofického myslenia na rôzne čiastočné polia s rôznymi metódami, pričom by sa dialektika pokladala len za jednu parciálnu metódu. Bez ohľadu na množstvo takých čiastočných dialektík, ktoré by sme mohli zostaviť, je bezpodmienečne nutné pamätať, že všetky sú zvláštnymi prípadmi jedinej základnej, otvorenej, ale všeobecnej dialektickej štruktúry.

SEMINÁR K PROBLÉMOM MLADEJ GENERÁCIE

V dňoch 29. 11.—1. 12. 1965 usporiadal Krajský výbor Socialistickej akadémie v Ostrave v spolupráci s ÚV Socialistickej akadémie seminár „K problémom mladej generácie“. Uskutočnil sa v Rožňove pod Radhoštom. Usporiadatelia zabezpečili jednotlivé prednášky prevažne od zahraničných odborníkov z Poľska a Juhoslávie.

Prvý deň seminára bol venovaný sociológii generácií. Na túto tému prednášal prof. dr. J. L. Fischer (*Problém sociologie generačných vzťahov*) a dr. Zvonarevič, profesor univerzity v Záhrebe (*Problémy generácií*).

Problematika generačných vzťahov nie je nová, generačné konflikty a ich prejavy poznáme už i z minulosti. Prejavujú sa však v ostrejších formách, ktoré generačný konflikt nadobudol vznikom modernej spoločnosti. Generačný konflikt poznáme z každodenného života, javí sa nám ako nedorozumenie medzi „starými“ a „mladými“. Vysvetlíť však vedecky, kedy tento spoločenský problém vzniká, aké sú jeho príčiny, kam vedie, aké má formy atď., nie je už také jednoduché.

Pre objasnenie generačného problému si prof. J. L. Fischer kladie otázku: čo vlastne rozumieme pod pojmom „generácia“? Poukazuje na antropológiu a štatistiku, ktoré vymedzujú jednu generáciu približne 30 rokmi. Takéto vymedzenie generácie, nie je podľa prof. Fischera, pre sociológiu dostatočné. Je to iba biologické ohraničenie generácie. Pri definícii generácie treba v prvom rade vychádzať z historicky danej spoločenskej situácie a rozdeliť generácie na základe *efektov* (výsledkov). Uvádza príklady z našej histórie, konkrétne spomína tzv. básnické generácie.

Z hľadiska pochopenia problému je potrebné podľa prof. J. L. Fischera skúmať a vymedziť spoločenskú základňu, z ktorej generácie vychádzajú, skúmať podmienky spoločenskej mobility a psychologické konštanty jednotlivých vekových skupín v tomto poradí: do 20 rokov (príprava na vykonávanie práce), do 30 rokov (overovanie), do 40 rokov (nástup), a do 50 rokov (vrchol činnosti). A až po objasnení týchto problémov treba pristúpiť k detailným výskumom vplyvov, ktoré formujú jednotlivé generácie.

Z iného aspektu pristupuje k riešeniu spomínaného problému prof. Zvonarevič. Podľa neho v Juhoslávii existujú len tri generácie: mladá, stredná a stará (deti a rodičia, rodičia otcov). Tvrdí, že až po utvorení Juhoslávie ako samostatného štátu, je možné hovoriť o generačnom probléme. V svojej prednáške sa zmieňuje len o charaktere dnešnej mladej generácie. Jeho informácia sa opiera o sociologický výskum, ktorý sa robil v Záhrebe na stredných a národných školách.

Už iba z týchto dvoch názorov vidieť nejednotnosť v chápaní a vymedzovaní pojmu „generácia“. Prof. Zvonarevič vymedzuje generáciu skôr biologicko-historicky na rozdiel od názoru prof. Fischera a spája generačný konflikt iba s novodobými dejinami Juhoslávie. Pri takomto chápaní sa však nevyhnutne stráca kontinuita s predchádzajúcimi pokoleniami. Tu treba upozorniť, že príčiny generačných konfliktov skúmame preto, aby sme mohli prechádzať ich ostrým formám, t. z. aby nasledujúce generácie nemali nihilistické tendencie k predchádzajúcim generáciám.

Problém generačných vzťahov je v dôsledku nedávnej spoločenskej situácie aktuálny aj u nás a je veľmi prospešné, že pristupujeme k jeho riešeniu.

Druhý deň seminára sa hovorilo o problémoch spojených s kriminalitou mladých ľudí.

V súčasnosti musíme konštatovať stúpanie kriminality mladých ľudí. Z tohto dôvodu je potrebné revidovať u nás donedávna panujúci názor, že kriminalita sa v socialistickej spoločnosti akosi „samočinne“ stratí. Na našu škodu k tejto situácii nedochádza, skôr naopak.

Zvyšujúci sa trend kriminality konštatovali vo svojich prednáškach i magister Przeslica z Katovic (*Sociológia chuligánstva medzi poľskou mládežou*) a prof. Zvonarevič (*Problém chuligánstva v Juhoslávii*). Mag. Przeslica dokázal vzostup kriminality mladých ľudí na konkrétnych štatistických údajoch (údaje sa týkajú Katoického vojvodstva). Roku 1963 bolo tam 1114 individuálnych priestupkov a 1131 kolektívnych. Roku 1964 už bolo 1542 individuálnych a 1758 kolektívnych priestupkov. Príčiny zvyšovania kriminality mladých ľudí vidí mag. Przeslica vo veľkej hustote

vojvodstva (358 ľudí na km²), vo veľkej migrácii obyvateľstva, v rodinnom prostredí a výchove, v psychofyzických vlastnostiach atď.

Profesor Zvonarevič tiež konštatuje zvyšovanie kriminality mladých ľudí, najmä vo veku od 14 do 18 rokov. Roku 1960 tvorila kriminalita 7,8 % z celej kriminality v Juhoslávii a r. 1964 už 11,2 % z celej trestnej činnosti. Roku 1960 bolo spáchaných 2660 trestných činov a bolo 2391 páchatelov, r. 1964 už bolo 5480 trestných činov a 4039 páchatelov. Pri porovnávaní charakteru trestných činov v Juhoslávii s charakterom trestných činov v USA je v Juhoslávii menej vražd s lúpežným cieľom, beštiálnych zločinov a prepadnutia so zbraňou.

Za pozornosť stojí jeho kritika názoru, ktorý tvrdí, že deti pochádzajúce z neúplných rodín (chýba jeden z rodičov) sa podieľajú na trestnej činnosti vyšším percentom ako deti z rodín úplných. Profesor Zvonarevič na konkrétnych faktoch dokazuje neopodstatnenosť tohto názoru. Z rodín neúplných sa trestnej činnosti dopúšťa 40 % dospelých a 15—20 % nedospelých. Z rodín úplných sa dopúšťa kriminálnych činov 60 % dospelých a 80—85 % nedospelých. Za predpokladu, že 10 % detí žije v neúplných rodinách, len 2 % detí z týchto rodín sa stáva páchatelmi v trestnej činnosti. Značnú diskusiu vzbudil problém porovnateľnosti trestnej činnosti. Sám prof. Zvonarevič pri vymedzovaní pojmu „páchatel“ upozornil, že toto vymedzenie vychádza z právnej normy. Pri porovnávaní absolútnych čísel kriminality treba tento fakt vziať do úvahy.

Poslednou témou seminára bola problematika religiozity mládeže. Tomu sa venovala i prednáška doc. R. Dyoniziaka z Krakovskej univerzity. Jeho prednáška *Vzťah mládeže k náboženstvu v zrkadle sociológie* bola doplnená informáciou o politických náhľadoch poľskej mládeže. Doc. Dyoniziak zoznámil prítomných s výskumom náboženského citenia na stredných a vysokých školách v Krakove.

Riešenie náboženského problému je v Poľsku značne odlišné od nášho, nakoľko je tam väčšia religiozita ako u nás. Je to spôsobené predovšetkým tým, že náboženstvo v Poľsku malo v minulosti silné národné tradície. Táto skutočnosť riešenie tohto problému sťažuje. Podľa názoru doc. Dyoniziaka treba v prvom rade skúmať funkciu náboženstva, lebo doteraz používaná metóda, ktorej išlo hlavne o dokázanie iracionálnosti náboženstva, ukázala sa nedostatočnou. Treba skúmať, či a ako môže náboženstvo vplývať na politické postoje.

Zaujímavé sú výsledky výskumu, ktoré sa robili na stredných a vysokých školách za účelom zistenia intenzity náboženského presvedčenia. Reprezentatívna skupina sa skladala z 311 žiakov a žiačok na SVŠ a z 499 študentov a študentiek na VŠ. Výskum zistil: hlbší náboženský cit je u dievčat, väčšie percento veriacich je na SVŠ, silnejší je náboženský cit u mladých ľudí pochádzajúcich z roľníckeho prostredia. Vcelku doc. Dyoniziak konštatuje klesanie intenzity náboženského citu. Niektoré zistenia nedávajú však dôvod k optimizmu, napr.: na SVŠ je neveriacich 6,3 % a na VŠ 24 %. Do kostola chodí pravidelne alebo nepravidelne na SVŠ 65 % a na VŠ 61 % celej výskumnej skupiny.

Dôležité bolo zisťovanie funkcie náboženstva v živote mladých ľudí. Na otázku, akými normami sa riadite pri riešení morálnych otázok, sa získali takéto výsledky. na SVŠ sa riadi 5,3 % a na VŠ 18,5 % náboženskými normami. Normami spoločenskej ideológie sa riadi na SVŠ 2,7 %, na VŠ 2 %. Najviac opýtaných odpovedalo, že sa riadi svojím svedomím: na SVŠ vyše 90 % a na VŠ u študentiek 77 %, študentov 82,4 %. Toto vysoké percento študentov bolo pre doc. Dyoniziaka zárukou, že sa mladí ľudia neriadia náboženským svetonázorom. Takéto závery sa zdajú byť trochu odvážne, lebo väčšina poľskej mládeže je predsa veriaca, hlboko veriaca je i veľká časť poľských rodín, a toto prostredie predsa len vytvára svedomie mladých ľudí.

Výsledky tohto výskumu, použité metódy a techniky môžeme nájsť v knihe *Młodzież epoki przemian*, ktorej hlavným redaktorom je doc. Dyoniziak.

Hlavný význam usporiadaného seminára treba vidieť v možnosti výmeny skúseností a konfrontácii názorov medzi účastníkmi seminára. Škoda, že neprišli prednášatelia z Talianska, ich účasť mohla ešte úspešnejšie prispieť k priebehu seminára. Väčší nedostatok bol v polytematickosti seminára a v skutočnosti, že jednotlivé problémy nebolo možné náležite prediskutovať a tak dospieť k hlbším poznatkom. Na seminári sa zúčastnili nielen pracovníci v sociológii, ale i iní spoločenský a osvetoví pracovníci.

Marcel Sloboda